

## وجوب وحدت و حرمت تفرقه در جهان اسلام از نظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری آیت الله العظمی سید علی خامنه ای (مد ظله العالی)

محمد کرمزاده<sup>۱</sup>

محمود قیوم زاده (نویسنده مسئول)<sup>۲</sup>

عباسعلی حیدری<sup>۳</sup>

### چکیده

پژوهش زیر با هدف بررسی و تحلیل از وجوب وحدت و حرمت تفرقه از گفتمان حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری است که عدم توجه به آن آسیب های بزرگی را بر پیکره جهان اسلام وارد نموده است.

روش پژوهش از نوع کیفی مبتنی بر تحلیل گفتمان می باشد که از دسته تحقیقات کیفی است که توانمندی و مهارتی را ایجاد می کند که از فرهنگ تحلیلی به دست می آید و رویکردی است که با حکمت ساختن گرایی اجتماعی تناسب دارد. جامعه آماری پژوهش شامل آیات قرآن کریم روایات و احادیث و سخنرانی های امام خمینی (ره) در قالب مجموعه ارزشمند صحیفه نور و سخنرانی های مقام معظم رهبری می باشد. نتایج نشان می دهد که در طول تاریخ هرگاه وحدت حاصل شده پیشرفت و عمران و به دنبال آن نفوذ و گسترش اسلام محقق گردیده است و از طرف دیگر بررسی تجربه های تلخ و عبرت انگیز در طول تاریخ در جمیع جهات و از جانب استعمارگران و فتنه گران ناشی از تفرقه در بین امت اسلام بوده است.

**کلیدواژگان:** وحدت و تفرقه، جهان اسلام، وجوب و حرمت، امام خمینی، مقام معظم رهبری.

۱. دانشجوی دکتری الهیات (گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی)، گروه الهیات، دانشکده علوم انسانی، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین ایران. ORCID:0000000159753072 /mohammad.kh1340@gmail.com

۲. استاد تمام گروه معارف اسلامی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساوه، ایران. gh-m1339@gmail.com ORCID:0000-0000-0000-0000

۳. استاد یار گروه معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک، اراک، ایران. heydari-abbas@gmail.com

## مقدمه

اسلام جامع ترین دین آسمانی از جانب خداوند متعال است و در این دین الهی، خداوند انسان را خلیفه الله و جانشین خود در روی زمین قرار داده است، هدف او افزایش معرفت و شناخت، انجام تکالیف عبادی انسانی، اجتماعی و..... است، تا به جایگاه رفیع معنوی صعود و دست یابد، لذا این دین براساس ساختار و احکامی می باشد تا بندگان مسیر خود را بهتر شناخته و مصمم تر حرکت نمایند، یکی از این تکالیف وجوب و ضرورت وحدت و حرمت و پرهیز از تفرقه در میان مسلمانان می باشد. علاوه بر شرع، عقل هم حکم بر وجوب وحدت و حرمت تفرقه دارند، چرا که هر انسان دارای قوای عاقله می داند که وحدت موجب عزت و رشد در میان انسانها می گردد و بدنبال آن امنیت، رفاه، از سوی دیگر باعث قطع نمودن طمع ورزی دشمنان و بدخواهان به این جوامع خواهد شد.

و از سوی دیگر تفرقه و جدایی مسلمانان از یکدیگر باعث ضعف، نزاع و اماندگی در تمام زمینه های فرهنگی، اقتصادی، معنوی، نظامی، سیاسی و... خواهد شد و به تعاقب آن ترویج و تبلیغ اعتقادات دچار تزلزل و یا دلسردی و رویگردانی عده ای خواهد شد و با آگاهی و اطلاع رسانی شایسته به مردم و اقدام صحیح باعث تحقق وحدت میان آحاد جوامع اسلامی و احیای تمدن و مجد و عظمت اسلامی را فراهم و مهیا نمائیم و از جانب دیگر روزه های نفوذ دشمنان و غارتگران را بسته که با تفرقه و اختلاف موجب تضعیف و غارت سرمایه الهی مسلمین نگردند؛ بنابراین با توجه به مشکلات عدیده ای که در جهان اسلام وجود دارد که منشاء اصلی آنها تشتت و تفرقه فیمابین مذاهب مختلف اسلامی است، هر مسلمانی که دغدغه دین دارد، لازم است که جهت تحقق وحدت و ممانعت از تفرقه به هر نحوی که بهتر است اقدام نماید. هدف نگارنده از پژوهش در این زمینه آگاهی بخشی به مردم جهت تحقق هر چه بیشتر وحدت اسلامی و اجتناب از تفرقه تا اینکه در سایه وحدت مجد و عظمت هر چه بیشتر اسلام و مسلمین احیاء گردد و عقل حکم می کند آنچه را که خداوند متعال واجب فرمودند عمل و آنچه را حرام نموده است پرهیز نمائیم و یکی از این تکالیف وحدت جهان اسلام و پرهیز از تفرقه است تا بلکه این تکلیف که یکی از اغراض الهی است به واسطه انسان ها ایجاد گردد.

بنابراین اگر بعد از شناخت اصول و مبانی، مثل توحید، مردم به اختلاف و تفرقه دامن زدند، ضعف و سستی و زبونی بر آن ها روی می آورد و عزت و دولت خود را از دست می دهند. مفسر

معاصر، آیت الله جوادی آملی اختلاف را به دو دسته تقسیم نموده اند و می فرمایند: یک نوع اختلاف، اختلاف قبل از علم است و مقدس و ممدوح است و باعث پیشرفت جامعه می شود؛ ولی نوع دیگر اختلاف بعد از علم است، وقتی احکام توحید و نبوت مشخص شد دیگر دلیلی برای اختلاف نیست. اگر مردم اختلاف کردند بعد از این که توحید و نبوت را شناختند دلیل و خوار می شوند. (جوادی آملی، ۱۳۹۰، وحدت جوامع در نهج البلاغه،)

با جستجو در سوابق این پژوهش می توان ادعا نمود که تاکنون هیچ تالیف و پژوهشی به عنوان کامل و جوب وحدت و حرمت در تفرقه در جهان اسلام با تکیه بر دیدگاه های این دو رهبر بزرگ دینی اسلام انجام نشده است، لیکن موضوعاتی با عناوین و مبانی و الگوهای وحدت و تفرقه در قرآن کریم و یا الگوهای وحدت اسلامی از دیدگاه مصلحان دینی گذشته و معاصر همچون آیت الله بروجردی، شیخ محمد تقی قمی، امام موسی صدر، شیخ محمود شلتوت، حسن البناء، سید قطب، سید جمال الدین اسد آبادی، ... و در دوره معاصر حضرت امام خمینی (ر) آیت الله سید علی خامنه ای مقام معظم رهبری با فتواها و ایجاد مجمع جهانی تقریب مذاهب و برگزاری سمینارها و ارتباطات بسیار شایسته زمینه ها و بسترهای مناسبی در دستیابی به این هدف مهم ایجاد شده است.

موضوع اتحاد و تفرقه در میان جهان اسلام آن قدر مهم و ضروری است که بر طبق بسیاری از منابع فقهی اسلام، روایات، احادیث، اتحاد را بر مسلمین واجب و تفرقه و اختلاف را حرام نموده اند، لذا بر اساس یک تکلیف الهی لازم است اندیشمندان و خردمندان صالح و دلسوز به دین جهت این وظیفه قیام تا به اهداف و ثمرات بزرگ این امر دست یابند.

چرا که استعمارگران به دنبال اختلاف و تضعیف مسلمین با مقوله ها و شیوه های مختلف در پی از بین بردن و محو اسلام و سلطه بر مسلمین و غارت اموال و منابع آنان است، لذا لازم است مسلمانان با شناخت تمدن های پیش از اسلام راه را بر آن ها بسته و با وحدت و انسجام مجد و عظمت گذشته را به مسلمین برگردانند.

در این پژوهش به روش تحلیلی کیفی که بر مبنای گفتمان، توانمندی را مهارتی می شمارد که از ذهنیت تحلیلی به دست می آید و رویکردی است که با مکتب ساختن گرایی اجتماعی متناسب می باشد.

جامعه آماری پژوهش شامل آیات قرآن کریم، روایات، احادیث، منابع فقهی از علمای فرق

مختلف جهان اسلام و توصیف و بررسی تجربه های تلخ و عبرت انگیز که در طول تاریخ به پیکره مختلف جهان اسلام در زمینه های اعتقادی، اقتصادی، فرهنگی، علمی و ... وارد نموده اند و در نهایت در بسیاری از دوران با ذلت و استعمار زیسته و دچار واماندگی گردیده اند.

و سوالات در این مبحث عبارتند از:

۱- مبانی وجوب وحدت و حرمت تفرقه در جهان اسلام با تکیه بر دیدگاه های امام خمینی

(ره) و مقام معظم رهبری چیست؟

۲- چگونه می توان از دیدگاه امام خمینی (ره) و رهبر معظم (مدظله العالی) وجوب

وحدت و حرمت تفرقه را بیان کرد؟

۳- مبانی وجوب وحدت و حرمت تفرقه در فقه اسلامی با تکیه بر دیدگاه های امام

خمینی (ره) و مقام معظم رهبری چیست؟

تا نهایت بر این امر واقف شویم که از دیدگاه فقه اسلامی و امام خمینی (ره) و مقام معظم

رهبری و وحدت مسلمین امری واجب و تفرقه حرام است.

### مبانی «وحدت اسلامی» از دیدگاه امام خمینی (ره)

اگر بخواهیم یک اصل اساسی در حیات امام خمینی (ره) بیابیم و با آن افکار و اندیشه هایش را درک کنیم، همانا آن اصل وظیفه شناسی و انجام تکلیف الهی است، کما اینکه در تاریخی ترین سند مبارزاتی ایشان که در اردیبهشت ۱۳۲۳ هـ. ش آن را مرقوم فرموده اند؛ این معنا را به روشنی می توان دریافت (امام خمینی (ره)، صحیفه نور، ۱۳۷۰): در این پیام که با آیه «قل انما اعظمکم بواحدہ ان تقوموا لله مثنی و فرادی (نساء، آیه ۴۶) شروع و با آیه ۱۰۰ از سوره نساء: «مَنْ يُخْرِجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ» (نساء، آیه ۲۴۴) خاتمه می یابد آن حضرت راه سعادت دو جهان را قیام برای خدا و ریشه اصلی گرفتاری-های مسلمانان جهان را قیام برای منافع شخصی و هواهای نفسانی دانسته است.

از این رو دعوت به وحدت اسلامی نیز بر اساس تعالیم الهی اسلام از طرف امام (ره) مطرح می شود چنانکه می فرمایند: «باید تعلیمات اسلام را فرا گرفت و همانطور که اسلام دستور داده است که مؤمنین در همه جا برادر هستند و امر کرده است به اینکه اعتصام بحبل الله بکنید و متفرق از هم نشوید و دستور داده است به این که تنازع با هم نکنید و إلا فشل می شوید،

مسلمین وقتی می‌توانند از گیر ابر قدرتها و از گیر حکومت‌های فاسد خودشان خلاص بشوند که این امر خدا را اجابت کنند. این دعوت الهی است. از صدر اسلام تا آخر» (امام خمینی، ۱۳۵۹، صحیفه نور)

اما حضرت امام چه طرحی را برای اتحاد مسلمین ارائه دادند؟ به نظر می‌رسد ایشان در کتاب «ولایت فقیه» با توضیح توطئه‌های استعمارگران در سرزمین‌های اسلامی و وجود حکومت‌های فاسد و دست‌نشانده از لزوم انقلاب سیاسی اسلامی» در هر یک از کشورهای اسلامی و بعد صدور آن به سایر نقاط سخن می‌گویند و در این راه تأکید خاص خود را بر نقش ملتها و بعد علماء اسلام قرار می‌دهند. در مقام عمل نیز حضرت امام خمینی (ره) در این راه گام نهادند و به موفقیت‌های چشمگیری نائل آمدند؛ در قسمتی از کتاب مذکور که در سال ۱۳۴۸ با گردآوری تقریرات درس خارج ایشان تهیه شده است می‌خوانیم: «شرع و عقل حکم می‌کند که باید نگذاریم وضع حکومت به همین صورت ضد اسلامی یا غیر اسلامی ادامه پیدا کند. دلایل این کار واضح است چون برقراری نظام سیاسی غیر اسلامی به معنی بی‌اجرا ماندن نظام سیاسی اسلام است؛ همچنین به این دلیل که هر نظام سیاسی غیر اسلامی نظامی شرک آمیز است چون حاکمش طاغوت است و ما مؤظفیم آثار شرک را از جامعه مسلمانان و از حیات آنان دور کنیم و از بین ببریم. این وظیفه ایست که همه مسلمانان در یکایک کشورهای اسلامی باید انجام بدهند و انقلابات سیاسی اسلامی را به پیروزی برسانند» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۰، حکومت اسلامی)

طرح چنین آرمان‌هایی از سوی حضرت امام (ره) همواره با مخالفت برخی افراد از جمله بعضی متدینین مواجه بوده است که گمان می‌کردند «چون ما قدرت حاکم کردن اسلام و عدالت را در جهان نداریم، پس وظیفه‌ای هم در این زمینه بر عهده نداریم.» (روعی، ۱۳۷۸)، امام خمینی و احیای تفکر اسلامی) اما امام خمینی (ره) به چنین شبهاتی پاسخ داده و می‌فرمودند: در رسیدن به همه اهداف دلیل نمی‌شود که ما از اصول خود عدول کنیم. همه ما مأمور به ادای تکلیف و وظیفه‌ایم نه مأمور به نتیجه اگر همه انبیاء و معصومین (ع) در زمان و مکان خود مکلف به نتیجه بودند؛ هرگز نمی‌بایست از فضای بیشتر از توانایی عمل خود فراتر بروند و سخن بگویند و از اهداف کلی و بلند مدتی که هرگز در حیات ظاهری آنان جامعه عمل نپوشیده است، ذکری به میان آورند.» (امام خمینی، ۱۳۶۷، صحیفه نور)

امام خمینی (ره) حدود یک سال پس از انقلاب اسلامی نیز تاکید می‌کند که با توجه به ماهیت اسلامی نهضت محصور بودن آن در یک کشور پذیرفتنی نمی‌باشد. نهضت برای اسلام نمی‌تواند محصور باشد در یک کشور و نمی‌تواند محصور باشد در تعدادی از کشورهای اسلامی، نهضت برای اسلام همان دنباله نهضت انسان است. پیامبر اکرم اهل عربستان است؛ لکن دعوتش مال عربستان نبوده، محصور نبوده به عربستان، دعوتش مال همه عالم است» (امام خمینی، ۱۳۵۸، صحیفه نور)

امام خمینی (ره) در فرازی از وصیت نامه جامع الهی - سیاسی خویش نیز خطاب به همه مسلمانان و مستضعفان جهان به قیام و انقلاب و صراحتاً تشکیل یک دولت اسلامی با جمهوری‌های آزاد و مستقل را توصیه می‌کنند: «وصیت من به همه مسلمانان و مستضعفان جهان این است که شماها نباید بنشینید و منتظر باشید که حکام و دست اندر کاران کشورتان یا قدرت‌های خارجی بیایند و برای شما استقلال و آزادی را به ارمغان بیاورند. ما و شما لاقلاً در این صد سال اخیر که به تدریج پای قدرت‌های بزرگ جهان خوار به همه کشورهای اسلامی و سایر کشورهای کوچک باز شده است مشاهده کردیم که هیچ یک از دول حاکم بر این کشورها در فکر آزادی و استقلال و رفاه ملت‌های خود نبوده و نیستند و شما ای مستضعفان جهان و ای کشورهای اسلامی به پا خیزید و حق را با چنگ و دندان بگیرید و از هیاهوی تبلیغاتی ابر قدرت‌ها و عمال سر سپرده آنان نترسید و حکام جنایتکار که دسترنج شما را به دشمنان شما و اسلام عزیز تسلیم می‌کنند از کشور خود برانید و خود و طبقات خدمتگزار زمام امور را به دست بگیرید و به سوی یک دولت اسلامی با جمهوری‌های آزاد و مستقل به پیش روند که با تحقق آن هم مستکبران جهان را به جای خود خواهید نشاند و هم مستضعفان را به امامت و وراثت ارض خواهید رساند. به امید آن روز که خداوند تعالی وعده فرموده است» (امام خمینی، ۱۳۶۷، وصیتنامه الهی سیاسی)

امام با تاکید بر نقش اسرائیل در معادلات نظام سلطه غرب به جایگاه مهم رهبران سیاسی ملل اسلامی چنین اشاره می‌نماید: «سران کشورهای اسلامی باید توجه داشته باشند که این جرثومه فساد که در قلب کشورهای اسلامی گماشته‌اند تنها برای سرکوبی ملت عربی نمی‌باشد بلکه خطر و ضرر آن متوجه همه خاورمیانه است نقشه، استیلا و سیطره صهیونیسم بر دنیای اسلام و استعمار بیشتر سرزمین‌های زرخیز و منابع سرشار کشورهای اسلامی می‌باشد و فقط با فداکاری، پایداری و اتحاد دولت‌های اسلامی می‌توان از شرّ این کابوس سیاه استعمار رهایی

یافته و اگر دولتی در این امر حیاتی که برای اسلام پیش آمده کوتاهی کرد بر دیگر دولت‌های اسلامی لازم است که با توییح و تهدید و قطع روابط، او را وادار به همراهی کنند، دولت‌های ممالک نفت خیز اسلامی لازم است از نفت و دیگر امکاناتی که در اختیار دارند به عنوان حربه علیه اسرائیل و استثمارگران استفاده کرده از فروش نفت به آن دولت‌هایی که به اسرائیل کمک می‌کنند خودداری ورزند» (امام خمینی، ۱۳۲۵، صحیفه نور)

همچنین در سخنانی که ایشان در جمع گروهی از برادران اهل تسنن ایران فرموده‌اند، آمده است: آن چیزی که من تاکید کردم یکی همین مبنا بود که گمان نکنند برادرهای سنتی ما که در اسلام این معنا مطرح باشد که فرقی بین شما و ما باشد. همان طور که شما چهار مذهبی که در اهل تسنن هست، چطور آن مذهب با آن مذهب دو تاست؛ لکن برادر هم هستند، دشمن نیستند، این هم یک مذهب خاصی است که داشتی در کار نیست. همه برادر، همه مسلمان، همه اهل قران، همه نتایج رسول اکرم (ص)» (امام خمینی، ۱۳۵۸، صحیفه نور)

برخی فتوای‌های امام در این زمینه بخصوص مواردی که به موسم حج - که همواره آن را نماد مهم نمایش اقتدار و اتحاد مسلمین و فرصت مناسبی برای بررسی مسائل مسلمانان و زمینه سازی وحدت اسلامی می‌دانستند «مربوط می‌شود، بسیار شایان توجه است. ایشان در پیامی که به مناسبت موسم حج در سال ۱۳۵۸ صادر می‌کنند از حجاج می‌خواهند که طواف را به نحو متعارف که همه حجاج به جا می‌آورند، به جا آورند و از کارهایی که اشخاص جاهل می‌کنند و کارهایی که موجب وهن مذهب است مطلقاً احتراز کنند. (امام خمینی، ۱۳۵۸، صحیفه نور) در کتاب مناسک حج می‌فرماید وقتی که در مسجد الحرام یا مسجد التّبی نماز جماعت منعقد شد مؤمنین نباید از آن جا خارج شوند و باید از جماعت تخلف نکنند و با سایر مسلمین به جماعت نماز بخوانند» (امام خمینی، ۱۳۶۱، مناسک حج)

((ما و مساله وحدت / فتنه تفرقه هزار و چهارصد ساله شده است))

سنگ تفرقه همیشه در میان بوده است! اهل بیت در زمان خود برسر این فتنه چه تدبیری کرده‌اند؟ آیا آنها هم در زمان خود بی محابا جمعیت مسلمانان را به کام مرگ کشانده‌اند؟ این تفرقه دقیقاً یک سر دارد و آن هم ماجراهایی است که بعد از رحلت پیامبر خدا (ص) اتفاق افتاد و با همان تفرقه اتفاقاتی جبران ناپذیر بر این امت وارد شد. (بابازاده، آبان ۱۳۹۹، خبرگزاری مهر)

### تبیین وجوب وحدت مسلمین در جهان اسلام از منظر امام خمینی (ره)

تاریخ صدر اسلام نشان می‌دهد اگر جامعه‌ای فاصله تشکیل شد و پس از آن مسلمانان توانستند که بخشی بزرگی از جغرافیای شناخته شده آن روز را تحت سلطه خود در آورند، بر اثر همین وحدت کلمه و عقیده و به تعبیر امام بر اساس وجود شمه‌ای از وحدت و اتحاد مبتنی بر اخوت و برادری بین مسلمانان بود، چنین وحدتی حول یک جهان بینی مشترک شکل می‌گیرد و ایجاب می‌کند که مسلمانان به عنوان صاحبان این مکتب و جهان بینی وحدت لازم را در راستای آن داشته باشند، «پس بر هر مسلم غیور دینداری لازم است برای [حفظ] شخص خود از فساد و نهی اهل دین از نفاق و نگهداری حوزه مسلمین و نگهداری وحدت و جمعیت و احکام عقد اخوت را از این رذیله [تفرقه جویی] حفظ کند». (امام خمینی، ۱۳۵۸، صحیفه نور) همچنین در بخشی دیگر از فرمایشات امام خمینی (ره) که در تاریخ ۲۱ مرداد ماه سال ۱۳۵۹ در تهران پیام خود را به ملت ایران اینگونه بیان می‌کند: «شما دیدید که ما وقتی در ایران، ملتمان اتحاد پیدا کرد، چه قدرت بزرگی را شکست داد. ما می‌خواهیم یک میلیارد جمعیت دنیا از مسلمین اینطور با هم متحد شوند. اگر متحد شوند، نه قضیه قدس دیگر باقی می‌ماند و نه قضیه افغانستان و نه قضایای دیگر و اگر وعظ سلاطین بگذارند و اتحاد را بر هم زنند، ان شاء الله پیروز خواهیم شد و دول اسلامی و ممالک اسلامی پیروز خواهند شد» امام خمینی در بخشی از سخنان خود می‌فرماید: «ما همه در تحت لوای اسلام مجتمع هستیم، ایران مال همه است و توحید مذهب همه است، مبدأ و معاد، ایده همه است و ما این مشترکات را داریم، ملت واحده هستیم و لازم است که در مسائل ایران همه در صحنه باشیم، همه با هم ید واحده باشیم» (امام خمینی، ۱۳۵۸، صحیفه نور)

بر اساس فرمایشات امام از دیدگاه دینی و اعتقادی، افتراق کلمه، جدایی عقاید، دوگانگی و چندگانگی در نگرش‌ها و اعتقادات امری مذموم و ناپسند است. در حالی که وحدت کلمه و وحدت اعتقاد امری پسندیده و مطلوب تلقی می‌شود امام خمینی، افتراق کلمه، جدایی و تفرقه را از گناهان کبیره و حرام می‌داند و مسلمین را مأمور به ایجاد دوستی، برادری، مواصت و نیکویی به یکدیگر و مودت و اخوت در راه ایجاد اتحاد کلمه و وحدت کلمه می‌داند، در این باره چنین مطرح می‌کند: «مسلمین مأمورند به دوستی و مواصت و نیکویی به یکدیگر و مودت و اخوت و معلوم است آنچه موجب ازدیاد این معانی شود، محبوب و مرغوب است و آنچه این



عقد مواصلت و اخوت را بگسلد و تفرقه در بین جمعیت اندازد، مغبوض صاحب شرع و مخالف مقاصد بزرگ اوست و پر واضح است که این کبیره موبقه اگر رایج شود در بین جمعیتی موجب کنیه و حسد و بغض و عداوت شده و ریشه فساد، در جمعیت بدواند درخت نفاق و دورویی در آنجا ایجاد کند، و وحدت و اتحاد جامعه را گسسته کند و پایه دیانت را سست کند و از این جهت بر فساد و قبح آن افزوده گردد». بر اساس همین فرمایشات و جهان بینی ایشان می توان گفت که نقطه نظرات ایجاد حکومت اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) نشأت گرفته از نگرش وحدت و وجوب حفظ و گسترش وحدت در نظام اسلامی است. چنانکه می فرمایند: «ما برای این که وحدت امت اسلامی را تأمین کنیم، برای این که وطن اسلام را از تصرف و نفوذ استعمارگران و دولت های دست نشانده آنها خارج و آزاد کنیم، راهی نداریم، جز این که تشکیل حکومت بدھیم» (امام خمینی، ولایت فقیه، ص ۴۲)

آنان که بساط تفرقه را به راه انداخته اند؟ انگار دیده اند که باید در ایران، عراق، عربستان، مصر، ترکیه، سوریه، لبنان و ... بساط این فتنه را بگسترانند و خاکستر این آتش را تا همین امروز و آینده نگه داشت. اهل بیت (ع) آنجایی حرف زده اند که احساس کرده اند گوش هست که بشنود و وجدانی هست که بیدار شود. اهل بیت هیچگاه بر سر لجاجت با مخالفان به بحث و نزاع نمی پرداختند، بله در احادیث و برای شاگردان خاص نکته هایی گفته و گره های ذهنی را گشوده اند!

امروز داستان فتنه تفرقه حادثر شده و دست های منتظرند تا با کوچک ترین زمینه ای بر آتش این خاکستر بدمند و امت هم به واسطه برپایی مناظرات در پیرامون مسائل بی اولویت دو شقه و صد شقه شوند. امت عنان خویش به دست آگاهان می اندازند و آگاهانند که باید توجه به ضرورت امر و حدیث و پرهیز از تفرقه داشته باشند. امروز هر کدام از ما باید بدانیم که کجای فتنه ایستاده ایم و آنگاه برای کارهایمان تصمیم بگیریم، تا تصمیم امت با تصمیم ما مشخص شود. وقتی با علم یقین تصمیم گرفتی، سپس اگر می خواهی مناظره بگذار و سخن گو و قلم بزنی و ... بدان که علی و زهرا (ع) بر سر بی خردی من و توجه می کشند! (عسگری، ۱۳۹۹، هفته وحدت)

### - حکومت اسلامی راهکاری برای وحدت از نظر امام (ره)

مطالعات نظری و سیره عملی امام (ره) حاکی از آن است که از مهمترین مسائل مورد عنایت ایشان از اهداف عملی و نظری ایشان بوده که در تحقق این اهداف نهایت تلاش خود را به

عمل آوردند، نهضت انقلاب اسلامی و در نهایت پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل جمهوری اسلامی بود، مسأله تشکیل حکومت اسلامی از دیدگاه امام خمینی فی نفسه هدف نیست، بدین معنا که مطلوبیت آن وابسته به مطلوبیت اهداف متعالی آن است، برخی از اهداف متعالی حکومت عبارت بود از: تحقق قسط و عدل در جامعه، اجرای قوانین، برقراری نظام اسلامی، حفظ وحدت جامعه و امت اسلامی بود، از دیدگاه امام (ره) تحقق جمهوری اسلامی (به عنوان حکومتی مطلوب و شایسته)، حاصل این وحدت بود، در واقع وحدت عامل ضروری تشکیل حکومت و تشکیل حکومت عامل ضروری حفظ وحدت بود، این دو ملازم یکدیگرند، حکومت عدل الهی با اعتصام به حبل الله و برای ایجاد و استمرار این اعتصام به وجود آمده است، به تعبیر امام (ره)، وحدت برای حفظ نظام لازم و حکومت برای تأمین وحدت ضروری است. بر اساس آنچه گذشت، ماهیت وحدت از دیدگاه امام (ره) اموری چون اعتصام به حبل الله مصلحت عمومی، مصلحت اسلام و شریعت، وحدت کلمه، وحدت در جهان بینی و نگرش (جهان بینی واحد) و کلمه وحدت، تابعیت عمل از اندیشه و جهانی بینی، خدایی بودن وحدت و لذا فساد ناپذیری آن، تقدس وحدت و تکلیف بودن آن به عنوان تکلیفی الهی و شرعی - اخوت و برادری - و نوعی الفت، یکرنگی، سعادت، رسیدن به بهشت و سعادت ابدی را تشکیل می دهند. (جمشیدی، ۱۳۸۴)

از آنجا که مذاهب اسلامی پس از عصر رسالت پدید آمده و روابط بین پیروان آنان در گذر تاریخ سیاسی عقیدتی اسلام در سده های دوم و سوم هجری و پس از آن شکل حادی به خود گرفت، این موضوع نمی توانست از همان ابتدای عصر اجتهاد و فقاهات جزو یکی از موضوعات فقهی در عرصه فقه اسلامی مطرح شود و همچنین بروز اختلافات و برخوردهای مذهبی در اواخر قرن اول هجری نیز سبب جلب توجه فقهای اسلامی به بحث درباره آن نشد، زیرا چیرگی وحدت دینی در روابط بین مسلمانان از یک سو و شدت وحدت مباحث سیاسی و تأثیر به سزای آنها در بروز جنگ های موجود از سوی دیگر چندان اهمیتی برای بررسی آثار و احکام فقهی و ظاهری اختلافات مذهبی در جامعه اسلامی باقی نمی گذاشت.

امام (ره) عامل اساسی و بنیادین اختلاف در پیکره امت اسلامی را «فقدان قدرت سیاسی» می دانست، بی شک بدون اتکا به قدرت سیاسی اسلامی نمی توان کاری سازنده و اصلاحاتی ریشه دار انجام داد، امروز اگر مسلمانان با یکدیگر متحد نباشند، قدرت عظیم آنها در پیچ و

خم اختلاف نظرهای ناشی از تعدد مراکز تصمیم‌گیری، تحلیل خواهد رفت، تشکیل حکومت واحد اسلامی، از مهمترین جلوه‌های اعتقاد بنیان‌گذار جمهوری اسلامی به همبستگی پیروان مذاهب مختلف اسلامی است، آن گونه که بازتاب آن را در آثار مکتوب حضرت امام (ره) می‌توان مشاهده کرد، ایشان معتقد است: همه در زیر پرچم پرافتخار اسلام، مجتمع و با دشمنان اسلام و محرومان جهان، به دفاع برخیزید و به سوی یک دولت اسلامی با جمهوری‌های آزاد و مستقل به پیش بروید که با تحقق آن، همه مستکبران جهان را به جای خود خواهید نشاند و همه مستضعفان را به امامت و وراثت ارضی خواهید رساند، به امید آن روز که خداوند تعالی وعده فرموده است. (علی زاده، ۱۳۹۲، امام خمینی، وصیتنامه سیاسی الهی)

بسیاری از اندیشمندان معاصر اهل سنت نگاه مثبتی نسبت به شیعیان و تقریب مذاهب دارند، شقاقی از عموم اهل سنت به ویژه تندروها می‌خواهد که از شیوه اندیشمندان بزرگ خود مبتنی بر تقریب پیروی کنند.

(فتحی شقاقی، ترجمه خسروشاهی، ۱۹۸۳) هیچکس همانند امامان معصوم (ع) به فکر وحدت در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، فکری، حقوقی و ... نبود. آنان در راه تقویت این وحدت، حتی از برخی حقوق و امتیازات خود چشم‌پوشی کرده حفظ هویت و استواری کیان امت اسلامی را بر پاره‌ای از اندیشه‌های به حق خود ترجیح داده‌اند.

تبری از دشمنان دین در کنار تولی با دوستان خدا از ارکان دین و از نشانه‌های ایمان واقعی به حساب می‌آید و همین خصوصیت باعث روحیه ظلم‌ستیزی و طاغوت‌گریزی در هر زمان و هر موقعیتی را فراهم نموده است. اما متأسفانه عده‌ای با تفسیر خاص از تبری، نه تنها آن را به محدوده گفتار منحصر ساخته‌اند، بلکه آنرا معادل دشنام و لعن و نفرین و توهین به مقدسات قرار داده‌اند. متأسفانه گسترش اینگونه نگاه‌ها به تبری باعث شده است تا این واژه در فرهنگ عامه امروز با واژگانی همچون: فحش، لعن، توهین و ... برابری کند و شخص تبری‌کننده نیز فردی فحاش و گزافه‌گو شناخته شود. (مسائلی، تبیین قوانین و محدودیت‌های تبری)

ایده تشکیل حکومت اسلامی، از عقاید و اندیشه‌های متعالی حضرت امام سرچشمه گرفته است که تجلی قدرت و همبستگی مذاهب اسلام را در آن به روشنی می‌توان دید؛ البته یاوران حضرت امام (ره) در راه تشکیل حکومت اسلامی و ایجاد قدرت سیاسی، تنها شیعیان و دلدادگان مذهب جعفری نبودند، بلکه بسیاری از پیروان دیگر مذاهب اسلامی که ضرورت

تشکیل حکومت اسلامی و اهمیت همگرایی مذاهب اسلامی را دریافته بودند، ایشان را در این زمینه یاری کردند، امام راحل به بیان‌های مختلف از این قدرت بزرگ اسلامی یاد می‌کند و می‌فرماید: «ممالک اسلامی با این مخازن که دارند اگر آن طوری که خداوند فرموده است، نسبت به یکدیگر اخوت داشته باشند، نه در اقتصاد به کسی احتیاج دارند و نه در فرهنگ و سایر جهات، اگر تمام مسلمین با هم متحد شوند، قدرتی خواهند بود که هیچ قدرتی در مقابل آنها نمی‌تواند ایستادگی کند. (امام خمینی، ۱۳۵۸، پیام قدس)

دقت در نقطه نظرات ایشان حاکی از آن است که ایشان با همین نگرش پیروزی بر دشمنان اسلام و جهان اسلام را نیز در سایه وحدت و حکومت اسلامی می‌دانستند چنانکه در بخش‌های مختلف از سخنان ایشان آمده است:

«الآن در رأس همه مسائل اسلامی این قضیه مواجهه با آمریکا است امروز اگر بخواهید قدرت‌ها را جدا کنیم، از هم منفصل بشوند، اینها همه‌اش به نفع آمریکا تمام می‌شود، امروز فقط یک مطلب است و آن اینکه الآن دشمن ما آمریکا است و باید تمام تجهیزات ما به طرف این دشمن باشد، سرو صدای امروز، قضیه‌ای است که مقابله با آمریکا است، امروز هر سر و صدایی بلند بکنید که غیر از این مسیر باشد، بدانید که بردش را آنها دارند» (امام خمینی، ۱۳۵۸، صحیفه نور)

بنابراین برای دستیابی به اهداف جامعه جهانی اسلامی لازم است که همگی در سایه کلام خدا و سیره نبوی حرکت کنیم؛ چرا که رمز پیروزی همین است: «پیروزی ما برای این بود که همه رو به خدا کردند و پیروزی‌ای [را] که قدرت اسلام است حفظ کنیم، و وحدت کلمه را» (امام خمینی، ۱۳۶۱، صحیفه نور) نکته قابل توجه در اینجا این است که صرفاً تشکیل حکومت اسلامی خود به تنهایی کافی نیست بلکه حفظ حکومت اسلامی، تداوم وحدت اسلامی برای ساختن جامعه اسلامی ضروری است. ایشان تشکیل حکومت اسلامی را نه تنها راهکاری برای وحدت اسلامی ارائه کرده‌اند بلکه همین امر را برای اجتناب از تفرقه نیز قلمداد می‌کنند؛ چنانکه می‌توان به صراحت با تقسیم مسلمانان به فرقه‌های گوناگون به طوری که در برابر یکدیگر باشند، مخالف بودند و همواره از مسلمانان جهان می‌خواستند با کنار گذاشتن حصارهای تعصب فرقه‌ای همگی به اسلام ناب محمدی (ص) بازگردند. (بی‌آزار شیرازی، ۱۳۷۶)

امام خمینی (ره) با اشاره به تاریخ صدر اسلام و اینکه پیامبر (ص) در میان مسلمانان عقد

اخوت برقرار کرد و آنان بر اساس انما المومنون اخوه، (حجرات ۱۹) می‌فرمایند: مسلمین مامورند به دوستی و مواصت و نیکی به یکدیگر و آنچه این عقد مواصت را بگسلد و تفرقه در بین جمعیت اندازد مبعوض صاحب شرع و مخالفت مقاصد بزرگ اوست.

حضرت امام (ره) وحدت را عامل قدرت و تفرقه را موجب سستی پایه دیانت تلقی کرده و هشدار می‌دهد که تفرقه موجود در بین کشورهای مسلمان یا از خیانت سران ممالک اسلامی و یا از جهل و بی‌اطلاعی آنان است.

وحدت بر اساس حکم عقل، شرع و مصلحت می‌باشد. عقل سیاسی اقتضا می‌کند که امروز با آن اشخاصی که در رویه هم حتی با ما مخالفت دارند، لیکن در اصل مقصد با ما موافقتند، دست از تمام این اختلافات برداریم و آن مقصد اصلی که ما داریم اسلام است. از نظر ایشان اختلاف متعلق به شیطان است و در رحمان اختلاف پیدا نخواهد شد.

بنابراین تخلف از دستور الهی جرم است، گناه است. ماهمه باید با هم باشیم، همه باید معتصم به حبیل الله باشیم و این یک تکلیف الهی، شرعی است. ایشان وحدت را به علت حفظ مسائل مهم تر واجب می‌داند و اختلاف را گناهی نابخشودنی می‌شمارد. تنها با وحدت است که گرفتاری‌ها رفع می‌شود. دشمنان اسلام با تمام قوا سعی در ایجاد تفرقه و اختلاف میان جوامع اسلامی دارند و به هر وسیله می‌کوشند تا با درگیری و اختلاف میان مسلمان زمینه را برای تسلط کامل خود و مجدد خود بر همه کشورهای اسلامی و چپاول و غارت‌گری خود مساعد بسازند. (امام خمینی، ۱۳۶۲ صحیفه نور)

- مبانی وحدت از نظر آیت الله سید علی خامنه‌ای (مقام معظم رهبری)

آیت الله خامنه‌ای از جمله شاگردان امام خمینی (ره) می‌باشند که تأثیرات زیادی را از آرای سیاسی و علمی ایشان از جمله در موضوع وحدت اسلامی پذیرفته‌اند؛ ایشان پس از رحلت بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، از سوی مجلس خبرگان رهبری به عنوان ولی فقیه منصوب گردیدند و از همان ابتدا اعلام کردند که راه امام (ره) را در پیگیری اهداف انقلاب اسلامی از جمله مسئله اتحاد اسلامی ادامه خواهند داد.

در اندیشه آیت الله خامنه‌ای وحدت مسلمانان فریضه‌ای دینی است و به همین دلیل ایشان از تمامی مسلمانان به خصوص نخبگان جامعه اسلامی می‌خواهد که در راه تحقق آن همه سعی خود را به کار برند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۹، عید فطر)

رهبر انقلاب اسلامی اساس گرفتاری‌های مسلمین را تفرقه و نداشتن وحدت دانسته و با اشاره به نقش وحدت کلمه در پیروزی انقلاب اسلامی ایران آن را جزء شروط لازم رسیدن امت اسلامی به اهداف عالی خود بیان می‌کند. (خامنه‌ای، ۱۳۸۴، پیام به حجاج) در اندیشه آیت الله خامنه‌ای مهمترین دستاوردهای وحدت کلمه برای امت اسلامی به شرح زیر است:

۱- تحقق وعده‌های الهی

۲- ایجاد احساس قدرت و عظمت در مسلمانان که باعث می‌شود به سادگی مرعوب قدرت‌های جهانی نشوند.

۳- تسلط امت اسلامی بر سرنوشت خود و رهایی از سلطه بیگانگان

۴- پیشرفت در عرصه‌های علمی، اقتصادی، سیاسی، اقتصادی، و ...

۵- مطرح شدن ارزش‌های اسلامی در دنیا به صورت ارزش‌های قطعی

شرایط ویژه منطقه خاورمیانه در چند سال اخیر اهمیت مسئله وحدت اسلامی را بیش از پیش نموده است. به طوری که آیت الله خامنه‌ای سال ۱۳۶۸ ه.ش، را سال «اتحاد ملی و انسجام اسلامی» اعلام کرد.

وحدت در اندیشه آیت الله خامنه‌ای - منطبق بر اندیشه دارالتقريب بين المذاهب الاسلاميه - به این معنی نیست که شیعیان سنی شوند و یا بالعکس، بلکه مفهوم وحدت این است که فرقه‌های گوناگون اسلامی:

۱- اکنون که «دشمنی‌های دشمنان اسلام زیاد شده است. مرتب مشغول تفرقه افکنی و اختلاف اندازی بین ملت‌های مسلمانند تا با تحریک قومیت‌ها و ملیت‌ها و عرق‌ها و تعصب‌ها، هر گروهی را به سمتی بکشند. این نشان‌دهنده‌ی آن است که دشمن فهمیده است آگاهی اسلامی و بیداری اسلامی در محیط مسلمان‌نشین عالم، کار خود را می‌کند. حقیقت هم همین است. یقیناً همین احساس، ملتهای اسلامی را به سمت نظام اسلامی و به سمت تشکیل امت واحده‌ی اسلامی خواهد کشاند؛ این یک آینده‌ی حتمی است. این دشمنی‌ها هم اثری ندارد. نیروی اسلام بالاتر از این حرفه‌است؛ کما این‌که در ایران اسلامی، نقطه‌ای که هیچ کس تصور آن را نمی‌کرد، همین بود که نیروی عظیم اسلامی توانست مردم را متحد کند؛ دلها را به هم نزدیک نماید؛ ایمان اسلامی را پشتوانه‌ی این حرکت قرار دهد و یک نظام اسلامی را در این جا به وجود آورد. این امری است که اتفاق افتاده است». (خامنه‌ای، سیدعلی، ۱۳۷۸) لازم است مسلمانان در مسائل

مربوط به جهان اسلام در کنار یکدیگر باشند و سرمایه و انرژی خود را علیه یکدیگر به کار نبرند. (خامنه‌ای، کنفرانس وحدت اسلامی)

۲- به جای اهانت به یکدیگر بحث علمی و منطقی کنند تا اولاً تصورات غلطی که از یکدیگر دارند اصلاح شود و ثانیاً نقاط مشترک میان خود را به خصوص در مسائل فقهی پیدا کنند و بدین ترتیب از تعارض‌ها و تناقض‌ها و درگیری‌ها کاسته شده و زمینه تفاهم و همکاری بیشتر فراهم شود. (خامنه‌ای، ۱۳۷۰، مجمع تقریب بین المذاهب الاسلامیه) البته رسیدن به چنین وحدتی مقدماتی دارد به نظر رهبر انقلاب اسلامی کسانی که واقعاً به دنبال تحقق وحدت هستند باید:

۱) سعی کنند مسائلی را که در گذشته به دلیل جهالت و نادانی مطرح شده (از قبیل اهانت‌ها و کتاب‌هایی را که در رد یکدیگر نوشته‌اند و ...) زنده نکنند و به رخ یکدیگر نکنند. (همان)

۲) شرط‌های زیادی و بیهوده‌ای برای وحدت نگذارند که این خود مانع تحقق وحدت است. (خامنه‌ای، ۱۳۶۹، وحدت اسلامی، افغانستان)

رهبری معظم با فتوای اعاده شیعیان در نماز جماعت به فرد اهل تسنن و حرام شرعی دانستن اهانت به صحابه و همسران پیامبر (ص) باعث اتحاد و نزدیک شدن جماعت بسیاری از علماء هر دو فرقه همچون آیت الله مکارم و وزیر دارالعلوم مکی اهل سنت زاهدان که می‌فرمایند: همانطور که فتوای رهبری اهانت به مقدسات اهل سنت را حرام شرعی اعلام کرد، ما علما اهل سنت نیز اعلام می‌کنیم که اهانت به ائمه شیعه و مقدسات این مذهب حرام شرعی است، زیرا شیعه را مسلمان و جزء فرق اسلامی میدانیم و اشاره می‌کند نگاهی به نام‌های موسوم بین فرزندان اهل سنت نشانه عشق بی پایان آنان به اهل بیت مکرم پیامبر (ص) می‌باشد.

رهبر انقلاب اسلامی همواره در مورد لزوم وحدت مسلمین امت اسلامی را مورد خطاب قرار داده و بر حفظ وحدت تأکید دارند؛ چنانکه در بیانات ایشان می‌بینیم که چگونه وحدت را هدف قرار داده و به آن اشاره می‌کند: «در ابتدا باید معلوم کنیم که مقصود ما از وحدت مسلمانان چیست؟ آیا مقصود این است که مسلمانان از مذهب خود دست بردارند و به مذهب دیگری اعتقاد پیدا کنند و عمل نمایند؟ نه، مقصود این نیست.

- اتحاد مسلمین به معنای انصراف مسلمین و فرق‌گوناگون از عقاید خاص کلامی و فقهی خودشان نیست. (خامنه‌ای، ۱۳۶۸)

از نظر ایشان وحدت اسلامی معنایی مشخص در بین مسلمین دارای هدف می‌باشد: «امروز

مسلمانان وحدت اسلامی را جدی بگیرند. وحدت اسلامی هم معنایش معلوم است. مقصود این نیست که مذاهب، در یک مذهب حل شوند. بعضی کسان برای اینکه اتخاذ مسلمین را تحصیل نمایند، مذاهب را نفی می کنند. نفی مذاهب، مشکلی را حل نمی کند؛ اثبات مذاهب، مشکلات را حل می کند. همین مذاهبی که هستند، هر کدام در منطقه ی کار خودشان، امور معمولی خودشان را انجام دهند؛ اما روابطشان را با یکدیگر حسنه کنند.» (خامنه ای، ۱۳۷۶)

### - طواف خانه خدا نشانه وجوب وحدت

فرمان: ((رحماء بینهم)) در قرآن به معنی ریشه کنی این ستیزه گری ها است. شما در این روزهای پر شکوه و در مناسک گوناگون حج، مسلمانان را از همه جا و از مذاهب گوناگون، می بینید که گرد یک خانه می گردند؛ به سوی یک کعبه نماز می گزارند؛ نماد شیطان رجیم را با هم سنگباران می کنند؛ در نماد قربانی کردن تمنیات و هوس های نفسانی به یک گونه رفتار می کنند؛ در میعاد عرفات و مشعر در کنار یکدیگر به تضرع می پردازند. مذاهب اسلامی در اصلی ترین و بیشترین فرائض و احکام و عقاید، به همین اندازه به یکدیگر نزدیک اند. با این حال، چرا باید تعصب ها و پیش داوری ها میان آنان آتش افروزی کند و دست خیانتکار دشمن، به این آتش خانمان سوز دامن بزند. امروز کسانی با کوبه بینی و بی خردی و به بهانه های واهی، جماعت بزرگی از مسلمانان را مشرک می شمارند و حتی خون آنان را مباح می دانند. این ها چه بدانند و چه ندانند، در خدمت شرک و کفر و استکبارند. چه بسا کسانی که احترام به بارگاه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و اولیاء و ائمه دین علیهم السلام را که تکریم دین و دینداری است، شرک و کفر نامیدند اما خود در خدمت درگاه کافران و ستمگران درآمدند و به هدف های پلید آنان کمک کردند. (خامنه ای، ۱۳۸۶)

مسأله، مسأله ی این نیست که شیعه یا سنی، عقاید یکدیگر را قبول کنند؛ نه، هر کسی عقیده ی خودش را دارد، هر کسی تابع استدلال است و به هر عقیده ای رسید، درست است. مسأله این است که اصحاب عقاید مختلف، بایستی به وسوسه ی دشمن گوش نکنند، به جان هم نیافتند، با هم دشمنی نکنند و نسبت به هم کارشکنی نکنند. از این رو ایشان به قسمتی از سوره انفال اشاره می کنند و می فرمایند: «و تذهب ریحکم یعنی چه؟ (انفال، آیه ۴۶) یعنی همین دیگر. وقتی اختلاف پیدا شد، وقتی تفرقه پیدا شد، وقتی نسبت به هم سوء ظن وجود داشت، وقتی یکدیگر



را خائن دانستیم، طبیعی است که با هم همکاری نخواهیم کرد. همکاری هم اگر بکنیم، با هم صمیمی نخواهیم بود. این همان چیزی است که آن دشمن دنبال اوست. هم عالم شیعه، هم عالم سنی، باید این را بفهمند؛ این را درک کنند. بدیهی است دو تا مذهب در برخی از اصول، در برخی از فروع با هم اختلاف دارند؛ البته در بسیاری هم با هم اتحاد دارند. اما اختلاف به معنای دشمنی نیست. فتاوی فقهای شیعه در مواردی صد و هشتاد درجه با هم اختلاف دارد. فتاوی ائمه ی اهل سنت در مواردی بسیار با همدیگر اختلاف دارد؛ اما لزومی ندارد وقتی اختلاف دارد، انسان به همدیگر بدگویی کنند و فحش بدهند. خیلی خوب، او مذهبش این است، آن هم مذهبش این است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۸)

مقام معظم رهبری در بیانات خود همچنانکه بر لزوم حفظ وحدت تأکید دارند، به این نکته ظریف نیز اشاره می‌کنند که شعار وحدت و اصرار بر آن، یک مسأله‌ی احساساتی نیست؛ بلکه یک مسئله کاملاً ضروری است که حفظ آن یک مسئله عقلانی به شمار می‌رود: «اینکه امام این قدر روی مسأله‌ی «وحدت» تکیه می‌کردند، برای این است که این، یک مسأله‌ی احساساتی نیست. این یک مسأله‌ی عقلانی است. هرکس به مقدّسات آن فرقه‌ی دیگر اهانت کند، اگر با خشونت و اهانت با فرقه‌ی دیگر برخورد کند، به هر اندازه که بُرد کار او باشد، به این وحدت ضربه زده است؛ هر که می‌خواهد باشد. (خامنه‌ای، ۱۳۶۸)

رسالت و پیام و وظیفه‌ی الهی ما این است که در مقابل آنچه استعمار انجام داد، حرکت کنیم؛ یعنی دل‌های مسلمین را در سطح جهان به هم نزدیک کنیم و آن‌ها را زیر پرچم توحید و اسلام گرد آوریم. (خامنه‌ای، ۱۳۶۸)

اتحاد و یگانگی و وحدت کلمه، شرط اصلی است؛ چه از لحاظ ملیتی یعنی برداشتن این ناسیونالیسم‌ها و ملت‌گرایی‌ها، عرب و عجم و ترک و فارس و بقیه‌ی این قومیت‌ها و ملیت‌ها در سطح جهان اسلام چه از لحاظ مذهبی، که شیعه و سنی و فرق‌گوناگون اهل تسنن و شیعه، باید اختلافات را کنار بگذارند و با هماهنگی و با تکیه بر نقاط مشترک، آن خواست معنوی را تأمین کنند. البته اشکالی ندارد که نقاط مختلف فیه هم باشد. هر دوگانگی و اختلافی، به معنای دعوا که نیست. (خامنه‌ای، ۱۳۶۹)

یکی از اصول اسلام، وحدت مسلمین و اخوت اسلامی است. «واعتصموا بحبل الله» (آل عمران، آیه ۱۰۳) نقاط مشترک را هم باید چسبید. هم در دوران بعد از پیروزی انقلاب و هم پیش

از پیروزی انقلاب، همیشه عقیده‌ی من بر این بود که امروز شیعه و سنی باید اختلافات دیرین خود را در تعامل روزمره‌ی خودشان کنار بگذارند. جنگ و دعوا را کنار بگذارند و مشترکات خود را بچسبند؛ امروز هم عقیده‌ام همین است. لذا امروز اتحاد مسلمین و صفای دل برادران مسلمان با یکدیگر شرط اصلی اعلا‌ی کلمه اسلام است و باید بدانیم که قطعاً دشمن از کج سلیقه‌ی بین مسلمین بشترین استفاده را می‌کند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۹)

### نتیجه‌گیری

انسجام و وحدت جمعی، مهم‌ترین مسئله امت اسلامی است. استعمارگران، پی به اهمیت آن برده و در سده‌های اخیر، در صدد شکستن آن برآمده و بهره‌های ظالمانه فراوانی برده‌اند. امام خمینی (ره) در دوره معاصر، آن را به گفت‌وگو غالب تبدیل نمود. این مسئله سبب هویت‌یابی، مجدد، اقتدار و عزت مسلمانان است؛ امری است ممکن، که زمینه‌های آن موجودند و ظرفیتهای جهان اسلام، آن را عملیاتی می‌نماید. این مسئله، استراتژی کلان اسلام می‌باشد؛ شریعت و عقل به آن فرمان داده و مبانی استواری دارد، همچون عقیده به توحید، مناسک مشترک و دردهای مشترک. مقام معظم رهبری نیز در این راستا، بالا بردن اراده جمعی، اراده اسلامی و ارتباطات درونی دنیای اسلام و استفاده از فرصت را راهکار دانسته و اینکه باید بهره‌وری از ظرفیتهای بالا برده شود و منشور وحدت به عنوان یک مطالبه تاریخی تدوین گردد.

امام خمینی (ره) به عنوان یک رهبر فقیه و اسلام‌شناس ماهر و وقت‌شناس با توجه به منابعی چون قرآن و روایات و به حکم عقل تنها راه نجات اسلام و ملت‌های مسلمان و نجات مستضعفان را در اتحاد و همدلی می‌داند و آن را به عنوان یک استراتژی سیاسی - مذهبی مطرح می‌نماید و تمام آگاهان به مسائل مهم سیاسی و اعتقادی را برای حل بحران تفرقه فرا می‌خواند. وی همه سران مذهب و گروه‌های سیاسی را فرا می‌خواند تا پس از بیداری خود و بیدار کردن دیگران، خودسازیهایی لازم را برای پیشرفت در سایه اتحاد ملی و انسجام اسلامی انجام دهند.

امام خمینی یکی از راهکارهای اساسی وحدت اسلامی را «ایجاد حکومت اسلامی» می‌دانست. ایشان برای تحقق این راهکار دست به دامن و آستان حاکمان هم عصر خود نگردید، بلکه در یک حرکت استثنایی و بی‌نظیر، حکومت غیر اسلامی، ظالم و غاصب

دوران خودش را سرنگون ساخت و به دست خود حکومت اسلامی تأسیس نمود و اصل «ولایت فقیه» را پشتوانه نظری آن قرار داد که ولایت عام، مشروعیت سیاسی و متصدی بودن خود در امور را به ولی مطلق و حاکم یگانه پیوند می‌زند. این حکومت اگر می‌خواست به وحدت اسلامی برسد، «رهبری واحد» می‌طلبید؛ بنابراین حضرت امام، نخستین و مهم‌ترین راهکار خود برای تحقق همگرایی اسلامی را «رهبری واحد» معرفی نمود. در سایه رهبر واحد است که راهکارهای دیگر روح می‌گیرد و کارایی خود را حفظ می‌کند. حضرت امام، نقش نخبگان، عالمان و فرهیختگان را برجسته می‌داند و از نویسندگان دعوت می‌نماید که برای تحقق وحدت و همگرایی دست به قلم شوند و جامعه اسلامی را به وحدت و همدلی فرا بخوانند.

بینش امام خمینی (ره) این است که روابط کشورهای اسلامی، اگر معطوف به اشتراک عقیده، وحدت کلمه و دیگر مشترکات باشد، اختلافات و زمینه‌های جدایی فروکاسته می‌شود و هویت جدید و فعالی بروز و ظهور می‌نماید. در نگاه امام خمینی (ره)، اختلافات مسلمانان، ریشه در طبیعت، جغرافیا، زبان و فرهنگهای بومی و از همه مهم‌تر، توطئه‌ها و ترفندهای سلطه‌طلبان عالم دارد که با تکیه بر عناصر فوق، سعی در تشدید اختلافات، تفرقه و برجسته کردن نقاط افتراق دارد. اختلافات میان کشورهای اسلامی، باید براساس اصول و روشهای استراتژیک مرتفع گردد. گفتگو، تفاهم، تقریب، احساس مشترک و باور به سرنوشت مشترک، مقوله‌های وحدت‌ساز را تشکیل می‌دهد.

مقام معظم رهبری بر این باورند که باید مسلمانان جهان با هم متحد شوند و با هم دشمنی نکنند و محور همه، کتاب خدا و سنت نبی اکرم و شریعت اسلام باشد. مسلمانان باید شالوده زندگی خود را بر اسلام و قرآن استوار نمایند تا در تمام ادوار زندگی موفق باشند. همچنین فرموده‌اند که این مبنای توحید و اعتقاد به وحدانیت حضرت حق، در تمام شئون فردی و اجتماعی جامعه اسلامی تأثیر می‌گذارد و جامعه را به صورت یک جامعه هماهنگ و مرتبط با یکدیگر و متصل و برخوردار از وحدت می‌سازد و وحدت همچون جام آبی است که جوامع اسلامی برای پیشرفت تشنه آن هستند.

از دیدگاه مقام معظم رهبری ترقی و تعالی دنیای اسلام جز با انسجام اسلامی امکان‌پذیر نمی‌باشد. ایشان در مقاطع مختلف و به طور مکرر بر وحدت میان آحاد جامعه

و به خصوص میان مسئولان که الگوی مردم هستند تأکید نموده و آن را تنها راه مقابله با تهدیدهای سنگین دشمنان معرفی نموده‌اند. مقام معظم رهبری یکی از دستورات مهم قرآن خطاب به مسلمانان را حفظ اتحاد و یکپارچگی دانستند و تأکید دارند که امروز هر حنجره و زبانی که مسلمانان را به وحدت دعوت کند، حنجره الهی است و هر حنجره و زبانی که مسلمانان و مذاهب اسلامی را به دشمنی با یکدیگر تحریک کند، زبان شیطان است. باید دانست که یکی از خطابه‌های قرآنی به مسلمانان، اتحاد حول ریسمان الهی و متفرق نشدن است که در مقابل آن، آموزش و روش استعماری قرار دارد که ایجاد اختلاف میان امت اسلامی و تشدید تعصبات مذهبی، دستور کار آن است.

وحدت بیت الغزل اندیشه و سیره امام و رهبری است و آنچه تاکنون نظام اسلامی را پویا و پایا داشته اتحاد و همدلی بوده است و شرط حفظ نظام اسلامی استمرار همدلی و وفاق در تمام حوزه‌ها و جنبه‌های نظام اسلامی است بنابراین با تاسی به سیره امام و رهبری در موضوع وحدت، دستیابی به قله‌های رفیع تکامل نظام اسلامی به آسانی میسر می‌گردد.

امروز با شرایط و دشمنان با امکانات مالی و تجهیزات و رسانه ای گسترده و از سوی دیگر ضعف و وابستگی بسیاری از زمامداران جهان اسلام، اتحاد اسلامی و متوسل شدن به ارکان و اصول مشترک توحید، نبوت، قرآن و ... تنها وسائل نجات اسلام از چنگال جهانخواران زمانه است و هم اکنون معلوم و مبرهن گردیده است که وقت آن رسیده است که مسلمانان فرق مختلف، اختلافات را کنار گذاشته و عزت خویش را بیش از از پیش باز یابند و ذخایر و معادن و جان و آزادی خود و دیگر مسلمین را از چپاول و ظلم و ستم آنان خارج سازند و اگر مسلمانان به صورت مطلوب متحد شوند، می‌توانند اصالت میراث تمدنی و دینی خویش را باز یابند.

همه ما باید با افزایش و آگاهی و بصیرت خود بتوانیم حیل‌ها و نیرنگ‌های آنان را خنثی و در مقابل به حالت سروری دست یابیم و از حالت تدافعی به تهاجم و عقب راندن دشمن اقدام نماییم. بسیاری از اختلافات فی‌مابین شیعه و اهل تسنن پایه درستی ندارد، بلکه سرچشمه آنها دروغ و اتهام و تبلیغات رسانه ای است که در این شرایط مطرح و قدرت‌های سیاسی آنها را اشاعه و ترویج نموده‌اند، لذا ما پیروان ائمه معصومین (ع) باید و لازم است به شیوه و تفکر

آنان که از تفرقه و تشتت متنفر و بیزار بودند، اقتداء نماییم. ما به عنوان دوستداران و عاقله تشیع باید با عمل به فرامین قرآن و این بزرگواران اثبات نماییم که معتقد به وحدت جهان اسلام هستیم، همچنان که پیامبر (ص) و ائمه معصومین (ع) همیشه عامل وحدت و متنفر از تفرقه و اختلاف بوده اند و خداوند (و اعتصموا بحبل الله) را بر همگان واجب نموده است.

لذا سوال اصلی این است که تبیین وجوب وحدت و حرمت تفرقه در جهان اسلام از نظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری آیت الله العظمی سید علی خامنه ای (مد ظله) چیست؟

### پیشنهادهای

- ۱- پیشنهاد می شود تمام دوستداران و دلسوزان به مبانی اسلامی و قرآن تاسی و با افزایش بصیرت و آگاهی، و به دور از هرگونه تعصبات قومی و نژادی به دنبال وفاق و همدلی و یأس و ناامیدی کردن دشمنان باشند.
- ۲- پیشنهاد می شود در راستای وحدت، و برطرف نمودن اختلافات جزئی در اصول و فروع کنفرانس وحدت اسلامی با حضور اندیشمندان جهان اسلام به طور مرتب برگزار گردد.
- ۳- پیشنهاد می شود همایش ها و جلسات علمی در دانشگاه ها و مراکز علمی به منظور بحث در خصوص اجرایی شدن امر ضروری وحدت و جلوگیری از تفرقه به طور مداوم در کشورهای مختلف برگزار شود.
- ۴- پیشنهاد می شود اندیشمندان جهان اسلام در مناسبت های مختلف دعوت شود در جلسات پرسش و پاسخ در مراکز علمی و دانشگاهی حضور یابند و در ایجاد تمهید وحدت حرکت و تلاش نمایند.
- ۵- پیشنهاد می شود نمادها و جنبه های وحدت اسلامی در بین امت اسلامی مانند اعیاد اسلامی، حج و غیره تقویت گردد.
- ۶- پیشنهاد می شود مجله و نشریه با موضوع وحدت و ممانعت از تفرقه بین علماء و اندیشمندان کشورهای مختلف دایر گردد و در شناساندن دشمنان اسلام به امت اسلامی

جدیت به عمل آورند.

- ۷- پیشنهاد می شود مناسبات اقتصادی و اجتماعی در بین امت اسلامی به منظور تقویت وحدت و جلوگیری از تفرقه ایجاد گردد.
- ۸- پیشنهاد می شود بازار مشترک اقتصادی، تولید کالاهای مورد نیاز جامعه اسلامی، ایجاد و تقویت شود.

۱. بهرام پور، ابوالفضل، قرآن کریم (۱۳۸۶)، انتشارات اسوه.
۲. امام خمینی، روح الله، ۱۳۶۴، تنظیم و نشر آثار امام خمینی
۳. بابازاده، امین، ۱۳۹۹، نشر فرهنگ و اندیشه، خیرگزاری مهر
۴. بی آزار شیرازی، عبدالکریم، (۱۳۷۶)، وحدت اسلامی گامی فراتر از تقرب از دیدگاه امام خمینی «گزیده مقالات فارسی دوازدهمین کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، جهان اسلامی مشکلات و راهکارها، مجمع جهانی تقریب مذاهب، ص ۸۷، به نقل از سخنرانی ۸ رمضان ۱۴۰۰ هجری قمری
۵. جعفری، محمد تقی، ۱۳۶۵، (بی تا)، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، ناشر چاپی مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ناشر دیجیتال مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ص ۱۴۴۹
۶. جمشیدی، محمد حسین، (۱۳۸۴)، جیستی و ماهیت «وحدت و همبستگی» در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)، پژوهشنامه متین، ص ۷۲
۷. جهان اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، (تبیان، دفتر نوزدهم)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ص ۹، (سخنرانی، ۵/۱۲/۵۸)
۸. جوادی آملی، (۱۳۹۰)، وحدت جوامع در نهج البلاغه، نشر اسرا، قم، ص ۱۰۲
۹. حجازی، محمد محمود، (۱۳۹۰)، الوحده الموضوعیه فی القرآن، دارلکتب الحدیث، مصر، ص: ۳۲
۱۰. حسینی، سید صادق، ۱۳۸۵ قم، انتشارات بوستان
۱۱. خامنه‌ای سید علی، ۱۳۶۸، بیانات در مراسم بیعت گروه کثیری از ائمه جمعه و جماعات... ۱۳۶۸/۴/۴
۱۲. خامنه‌ای سید علی، ۱۳۶۹، بیانات در دیدار با اعضا و حزب وحدت اسلامی افغانستان، ۱۳۶۹/۱/۲۲
۱۳. خامنه‌ای سید علی، ۱۳۷۸، بیانات معظم له در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام به مناسبت میلاد پیامبر اکرم (ص) و امام جعفر صادق (ع)، کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۷۸/۴/۱۰

۱۴. خامنه‌ای سید علی، ۱۳۸۴، دیدار با کارگزاران نظام و سفرای کشورهای اسلامی به مناسب ۱۷ ربیع الاول، ۱۳۸۴/۲/۶
۱۵. خامنه‌ای سید علی؛ ۱۳۷۰، بیانات در دیدار با اعضای شرکت کننده در گردهمایی نخستین دوره شورای عالی بین المللی مجمع تقریب بین المذاهب الاسلامیه، ۱۳۷۰/۷/۱
۱۶. خامنه‌ای، سید علی (مقام معظم رهبری)؛ ۱۳۶۸، نرم افزار «حدیث ولایت» مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، ویرایش ۲، پیام به حجاج بیت الحرام، ۱۳۶۸/۴/۱۴
۱۷. خمینی، روح الله؛ ۱۳۶۱، مناسک حج، واحد فرهنگی بنیاد شهید، تهران
۱۸. خمینی، سیدروح الله؛ ۱۳۸۵، صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س): (بیانات، پیام ها، مصاحبه ها، احکام، اجازات شرعی و نامه ها)، ناشر: عروج (موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره))، ص ۳۱۱
۱۹. خمینی، روح الله، (۱۳۶۱)، [به بعد]، صحیفه نور، مجموعه رهنمودهای امام خمینی، ج ۲۱، تهران، وزارت ارشاد اسلامی، ج ۵
۲۰. خمینی، روح الله، ۱۳۶۲، (بی تا)، نامه ای از امام موسوی کاشف الغطاء (ولایت فقیه)، بی جا
۲۱. خمینی، روح الله؛ ۱۳۷۰، صحیفه نور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، تهران
۲۲. خمینی، روح الله؛ ۱۳۹۱، وصیت نامه الهی سیاسی، انتشارات سوره، تهران
۲۳. دشتی، محمد، ترجمه نهج البلاغه، (۱۳۷۸)، انتشارات دانش، قم.
۲۴. رهنورد، زهرا، (۱۳۷۸)، امام خمینی و قرآنتی نوین از دین، نشر مرکز
۲۵. روعی، سید جواد، (۱۳۷۸)، امام خمینی و احیای تفکر اسلامی، مؤسسه چاپ و نشر عروج، تهران، ص ۲۷۹
۲۶. سخترانی امام خمینی، در جمع علمای نجف، ۱۳۶۲، صحیفه نور، ج ۲
۲۷. طباطبایی، محمدحسین، (۱۴۱۷ق)، تفسیر المیزان، دفتر انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم، ج ۹
۲۸. طریحی، فخرالدین محمد، (۱۳۷۵)، مجمع البحرين، مرتضوی، تهران، ج ۳، ص ۱۵۸



۲۹. علیزاده، ذبیح الله (تدوین): ۱۳۹۲، کتاب وصایا: وصیت نامه سیاسی الهی امام خمینی (ره)، ناشر: فردوس، ص ۳۴۵
۳۰. عسگری، ۱۳۹۹، هفته وحدت،
۳۱. فروغی جهرمی، محمد قاسم، (۱۳۹۱)، اگر سپاه نبود سپاه و پاسداری از انقلاب اسلامی در اندیشه های امام خمینی (ره)، چاپ اول، تهران، معاونت روابط عمومی و انتشارات سپاه
۳۲. فتحی شقاقی، ۱۹۸۳، ترجمه خسروشاهی، نشر مجمع تقریب مذاهب اسلامی
۳۳. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، (۱۴۰۳ ق)، بحارالانوار، دارالحیا التراث العربی، بیروت، ج ۲۹
۳۴. معین، محمد، (۱۳۷۵)، فرهنگ معین، ج اول، حرف آ.خ، انتشارات امیرکبیر، تهران
۳۵. مسائلی، مهدی، پیشوایان شیعه پیش گامان وحدت، نشر سپیده باوران
۳۶. وظیفه شعاع، رحیم؛ ۱۳۷۲، صدور انقلاب از دیدگاه امام خمینی (ره)، ناشر: دانشکده عقیدتی سیاسی شهید محلاتی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، قم، پایان نامه فارسی